

Sociale fængsler

Af Benny Lihme

Der var engang, hvor det at få børn ud af fængslerne var en højt prioriteret form for "børneredning". Børnesagens pionerer ønskede plejefamilier og optagelseshjem som alternativ til fængsel for kriminelle børn.

Et indblik i denne historie får man ved at læse Øjvind Kyrø's bog skrevet i anledning af 100-års jubilæet for Kristelig Forening til Bistand for Børn og Unge i 1998. 100 år tidligere var de kriminelle børn kommet på danskerne dagsorden, skriver Kyrø. Af Københavns i 1897 halve million indbyggere, var halvdelen indvandret fra ikke mindst Jylland. Ifølge de kristne agitatorer var det en samfundssulykke, at Danmark straffede sine nødstedte børn i stedet for at hjælpe og genopdrage dem.

Den tids interne indvandringshistorie blev i modsætning til vor tids globaliserede set med næstekærlighedens og den sociale analyses briller. Med Børneloven i 1905 blev den kriminelle lavalder sat op fra 10 til 14 år, og der var enighed med socialisterne/Peter Sabroe om, at familiepleje og børnehjem skulle være alternativet til fængslerne. Det var tidligt blevet klart, at de moderne fængsler (Horsens 1853, Vridsløselille 1859, Vestre 1895) led under den indbyggede modsætning, at de indespærrede havde fri omgang med hinanden – negative rollemodeller førte til forværring og udvikling af børnene til egentlige forbryderspirer.

Da der stadigvæk, på trods af mere end 100 års børneforsorg og en FN børnekonvention, sættes 15-17 årige børn i fængsel, har den gamle børnesag ikke udtjent sin mission. Det nye er imidlertid, at en stor del af det, der tidligere blev betragtet som alternativer til fængsler, de (sikrede) sociale institutioner, er blevet så fængselsagtige, at de ikke længere kan betragtes som alternativer. Statslige ungdomshjem som rummede kriminelle unge (Flakkebjerg, Bråskovgård, Vitskøl Kloster) er blevet nedlagt, mens nye socialpædagogiske opholdssteder er kommet i stedet. Det, der ikke kun har overlevet ungdomshjemsepen, men som tilmed er blevet kraftigt udbygget, er de sikrede afdelinger, som har udviklet sig til et stort selvstændiggjort institutionsområde primært i kriminalpolitikens tjeneste. I noget nær amerikansk stil lancerer dele af "området" sig selv som et vækstområde! F.ex. da fynske Egely, én af de mest updatede institutioner hvad sikkerheds- og indespærringsteknologi angår, søgte ikke kun en forstander, men en koncernchef til det mere end

Ungekongernen Egely set udefra. Foto Steen Johansen.

50 mio store årsbudget og 133 medarbejdere (søsterinstitutionen Sønderbro i København har 100 fuldtidsmedarbejdere til 33 unge – en plads koster rask væk 1 mio per år).

I betænkelig grad er det at tale om sociale døgninstitutioner for unge idag blevet synonymt med fængselsagtige institutioner (høje mure, elektronisk overvågning, raslende nøglebundter, tremmer osv). Politikerne har gentagne gange besluttet udvidelser af pladstal-

let med den begrundelse, at de unge pga negative voksne kriminelle ikke må komme i fængsel, hvadenten der er tale om varetægtsfængsling eller afsoning. Dette argument er vægtigt – problemet er bare, at det også gælder for de sociale institutioner, hvor 17-årige kriminelle kan optræde som negative rollemodeller for børn helt ned til 12 år (en aldersgrænse som justitsministeren i valgkampens hede ønskede sat ned til 10 år).

Hertil kommer den ironi, at fængselsinspektører som Hans Jørgen Engbo skoser de sociale institutioner for ikke at leve op til de menneskerettighedskrav, man efterlever i fængslerne (historisk set er det den omvendte verden). Unge som er idømt den to år lange ungdomssanktion er f.ex. ikke beskyttet i nær samme grad som fanger i fængslerne, da der ikke findes regler for de unges straffuldbyrdelse i de sociale institutioner (også hvad religiøs trøst og rådgivning angår er fængslerne bedre stillet: i modsætning til de sociale institutioner er der her både præster og imamer). I det hele taget er de unges retssikkerhed så truet, at ikke kun Engbo og strafferetseksperter som Jørgen Jepsen og den nyudnævnte professor Jørn Vestergaard, men også andre menneskerettigheds forkæmpere, er begyndt at se kritisk på de sikrede institutioner.

Egentlig var det meningen, på baggrund af politiske forestillinger om forebyggelse og alternative "projekter", at også de sikrede afdelinger skulle forsvinde sammen med deres moderinstitutioner/ungdomshjemmene. Efter at antallet af pladser rent faktisk har været meget langt nede, er det modsatte imidlertid sket, således at velfærdsminister Karen Jespersen idag står med et stort system af uhyre sikrede, men behandlingsmæssigt set diffuse og ineffektive institutioner (pladsantallet er sidst blevet udvidet fra 94 i 2004 til 121). På den anden side står ministeren med et underskud af åbne institutioner/opholdssteder, som kan magte at arbejde behandlingsmæssigt med de kriminelle unge (f.ex. når disse skal i åbent regi efter en vis periode med indespærring).

Evalueringer af de sikrede institutioner

og af den særlige ungdomssanktion vender alle tommelfingeren nedad, så det politikerne får for deres mange penge er først og fremmest en usædvanlig omkostningskrævende socialt fraseret indespærring af unge kriminelle. Ved det sidste satspuljeforlig blev der afsat 63 mio kroner ekstra alene til at lappe på den efter tre års indkøringsperiode stadigvæk ikke fungerende ungdomssanktion. Sammenligner man disse lappe-millioner beregnet for en minoritet af unge med forebyggelse, står forebyggelsen endnu engang i skyggen, selvom alle politikere er enige om, at det er det, der tæller. 60 mio blev der således afsat til social forebyggelse på landsplan, hvor målgruppen er *alle* børn og unge.

Den del af det socialpolitiske område som udgøres af de sikrede institutioner har glemt tidligere tiders etiske principper til fordel for en ureflekteret bekendelse til vækst for fødderne af Dansk Folkepartis og Regeringens ønske om en skarp kriminalpolitik overfor børn og unge. Det kan derfor ikke overraske, at justitsminister Lene Espersen, i forbindelse med den kommission vedrørende ungdomskriminalitet hun har nedsat, udtaler, at nu skal der ansættes fængselsbetjente i stedet for pædagoger på de sikrede sociale institutioner. På en måde et logisk skridt at tage, hvis ikke lige det var fordi, at institutionerne hører under den sociale lovgivning.

En klassisk modsætning mellem straf og behandling i form af en modsætning mellem justitsministeren og socialministeren nåede lige at stikke hovedet frem, inden der blev udskrevet valg. Karen Jespersen ser således ud til at være den minister, den moderne børnesag må støtte sig til, idet hun meget klart har afvist Lene Espersens forslag om en yderligere fængselsgørelse af de sociale institutioner. Jespersen vil ikke ansætte fængselsbetjente, men have det socialpædagogiske niveau forbedret. Og ikke mindst have sikkerhed for, at de unge får undervisning under deres anbringelse, hvilket ikke hidtil har været den selvfølge, det burde være (udtalelser i fagbladet Socialpædagogen 21.10.07). Om velfærdsministeren vil pille ved det fængselsagtige i øvrigt, melder historien indtil videre ikke noget om.